

МАРКО ВОВЧОК.

Як Хапко солоду відрік ся.

(Казка).

Коли вже ви так просите, то нехай воно буде по вашому — розкажу вам, як Хапко солоду відрік ся. Чому не розказать... Тільки умова така: не вередувати і не перебендювати. Не знаю, як хто, а я не люблю; як беруть мене на решето, та починають сіяти та пересіювати на всі боки: „А се, дядьку, щось не припада, а те якось не приступа, а сього з роду-віку, мабіть, не бувало, а того ніколи, здаєть ся, не трапляєть ся, та чи ви, дядьку, не помилились, та чи ви не передали куті меду, та чи не з крилами ваше слово“... Може я й помилюсь, або й поязичусь, не до складу — не до ладу, може де переборщу, а де не дотну, може такого набазікаю, що і в шапку не забрати, а далі почну у пересипку, та й кінця не звяжу — дарма! Послухачі нехай умову памятають і голову мині не морочать. Згода? Як згода, то слухайте.

Колись прилучилось у пеклі, що підстарший чорт тяжко занедужав: наїв ся, як дурень в кума на обіді, а до того ще ковтнув якогось заморського з кригою трунку. (Іх, пекельників, і наші пани не переважають: у пана на бенкеті ласощ з-за моря, — і пекельник дихати не хоче без заморської). „Ой лихо! давай, куме, ще чарку, чи не відпустить!“ Ковтнув ще чарку... Тут вже так його вхопило, що в-силу до дому дочволав. Крутить ся, бідолаха, як посолений вюн, а стогне так, що аж по-за пеклом лунає. Жінка у крик, у плач — звісно, жінота; чи в селі, чи в пеклі — скрізь вона однаковісенька найперш збила бучу, а далі до знахара — рятуй!

Прибіг знахар. Тудою, сюдою, віхтем, деркачем, клепадлом, довбнею, сморовидлом, — нічого не вдіє! А до того ще і не розбере, що воно за хвороба — чи пристріт, чи підвій, чи перерва, чи завійниця. Отсе завійниця, чи там що, ніби відпустить, то тут би бідаку легенько зітхнути та відпочити, а він сплесне лайками та заскиглить так, наче з вірною дружиною на віки розлучаєть ся.

А знахар той, славили, такий був здатний, що всяку хворобу здіймав з недужого, як паутину з стінки. До того був він з тих, що за сім миль занюхує ковбасу в борщі, а за вісім догадуєть ся, кому на котрій нозі чобіт мулить. Порав ся він, порав ся, поки добре чуприну нагрів, а далі покинув клепаadlo й сморовидло, пильно подививсь на бідолаху, та й пита :

— А чоґо се вас за ухо бере?

А того, бачте, аж у два кия взяло: одно, що кумові вареники та ліквори тиснуть, а друге — пече думка, що саме мав він на полювання поспішатись, мав, як йому придляно, уловляти по світі грішні душі, та за справну роботу таку-сяку гарнесеньку цяцечку собі придбати, а він отсе мусить лежать, як гнила колода. Вхоплять його ліквори — йому вже не до цяцечок, а відпустять ліквори, закипа жаль: оце-ж придбаю цяцечку! Отсе-ж натішу ся, як пес у студні!

Мовчить, тільки стогне :

— Кажіть, годі соромить ся, — наполяга знахар.

Зітхнув, та так то важенько — як би в лісі, то стрепенув би старі дуби — та й признаєть ся.

— Так і так, — признаєть ся, — мав я грішні душі вловляти, за справну роботу цяцечки собі сподівав ся...

Знахар зараз раду дав. Давненько вже у пеклі знахарував, — знав, де яка хвіртка і на яку стежку.

— Ви, каже, підстарший у старшого, то мабіть усюди годящий і в коло, і в мяло, еґе?

— То що? — скавучить.

— А ви, підстарший, орудуйте попідстаршим — ви його в коло і в мяло!

(Що-ж ви думаете: пекельна нечисть не согласна, щоб і тут добрі люде переважили! Так само і в пеклі собі упорядкували: і старші в їх, і підстарші, і попідстарші, і менші, і цяцечки, і уряди, і шпиґи, і десятники — все у хрінових дітей, як у нас!).

— Та я, бачте, боюсь, бо присягав ся... як дознають ся...

Знахар тільки очі примружив.

— Ваше діло. Не те що цяцьку втеряти, — вільно й пропасти. Пропадайте, коли занудилось лиха!

Неборак поскавучав-поскавучав тай гукнув:

— Хапко!

А Хапко вже тут і на випинку. Швидкий, як мотиль і ріжки, і копитця говорять.

— Хапко, гайда на землю вловляти грішні душі. Та гляди, щоб я, пославши тебе, не скаяв ся... Чуєш?

— Чую, ваша вельможність.

— Торік я тебе брав на те полювання, то ти мусів бачити, як я справляв ся... Памятаєш?

Як би з села який простець Іван, то-б зараз бовхнув: „Щеб то мині, не памятати, як я ноги повідбігав, поки ви мед-вино кружляли!“ ну, а Хапко — не дурно-ж у підстарші постановили — бісик з освітою, — зна, кому яка одповідь годить ся.

— Памятаю, ваша вельможність.

— Гляди-ж мині, справляй ся. Бо я вас, молодь, знаю — недбальці ви... За що візьметесь, все в вас так, як мокре горить... Буде твоя робота справна, то і похвалять, а може і цячечки якої діждеш... Не давай собі потолі — береш ся за діло, то берись обіруч, широ... Занедбай гулянку... Навіть здоровя не шануй...

— Сказано: мусиш поводитись око в око як той, що тебе випроважає, примовля знахар.

— Гайда!

Хапко — круть-верть і вже в нашому повіті, під Маківцями.

Діло було літом — от не згадаю, у середу чи в четвер — саме як закотилось сонечко та зійшла вечірняя зіронька. Спочила вже, награвши ся дїтвора, не пурхає й не озиваєть ся голосливе птаство, не гомонять потомлені люде, стихає село... Тільки щебече соловейко, та чутно — десь далеченько співає дівчина. І такий Господь вечір дав, що і безталанному недосилку ніби легшає, а тому, на кого лихо ще тільки зда-лека кива, наче крила виростають, і здаєть ся от-от запопаде він собі таке щастячко, якого ще ніхто у божому світі не зазнав...

Хоч Хапко змалечку у пеклі звик, а проте Маківці вподобав: усі хатки у розквітчаних садках як у білих вінках, славно соловейко щебече, солодко пахне очеремха.

Справний бісик любує садками, прислуха соловейка, принюхує очеремхи, а своє діло добре памятає. Никає тудою й сюдою, визира, придивляєть ся...

Поникав яку там коротеньку годинку, і буде з його знав вже, в якому садочку хто кого ожидав, а в якому хто кого сподіваєть ся, кому під вишнею рай, а кому під другою очиці слізоньками ізходять, хто ремствує, хто вірненько кохає, хто зраду обмишля — усе перед гаспидовою дитинкою як на долоньці.

Подумав, помірковав, та аж вдарив гопки: не помилив ся, — радуєть ся, — скочивши навпростець у Маківці. Женихання тут, та любовці, а де любовці, там заздрість, зрада, жалоці — саме полювать на грішні душі!

— Низатиму їх, радуєть ся, як бублики — вязками!

Клятий бісик як в око вліпив, бо справді те женихання, любовці та жалоці... От я, здаєть ся, нічого собі чоловік, за гроші мене не показують, а як залицяв ся до Пушкаренкової Мотрі, то у два тижні такого наброїв, набрехав, наремствовав, наліхословив, нашкодив, що доброму чоловіку на цілий би довгий вік у достачу. Батька і матір зневажив, дядька Йвана підкурював, з братом трохи не бив ся, приятелів так зненавидів, що приміг би — з світа згладив, у старої тітки Оксани украв чобіт та закинув у ставок — нехай стара сидить у неділю дома та не шкандибас дозирать, де я Мотрю перестріну... А у любі Мотрі сьогодні головка чогось болить, а завтра їй чогось нудно, а по завтрашньому на серденьку трудно. Вона ще вчора надумала, що з нашого закохання нічого не буде — ні щастя, ні вжитку, бо позавчора негарний сон їй снів ся... Впадаю коло любки: „Та не бій ся! та не жури ся! Та ти-ж моє серденько! та ти рибонько... зоренько ясна!“

Що я часу згаяв! А що втратив ся! Трапляли ся нам чудові воли — Ярема Неділька продавав — а батько нездужали. „Ось тобі, сину, гроші — кажуть міні, — та поспішай ся, бо тих волів аж рвуть — не бари ся!“ А тут чутка, що Мотря з Семеном Гайдученком вечір стояла, що Мотря важить на иншого... на того Гайдученка... Там з ним розмовляла, те йому сказала... Га! Коли Мотря така, нехай воли поздыхають! Трохи і грошей не загубив... Бодай і не згадувати!

Як сподівав ся Хапко, так воно й стало ся: низав-низав він ті грішні душі, лічив-лічив низки, та й годі сказав. Як би скласти до-купи та міряти на хрестянську міру, то мав би собі гарнесенький стожок... Похвалити мусять, а може ця-

цечкою пошанують — яку небудь гарнесеньку на різок або на шию, а то й на копитце!

Та що! Подумать, яка-то сила в тих цяпечках! Ну, біс, — він, скажемо, на цей бік дурненький, а наші — такі вже розумні, наче всі розуми поїли, — чи-ж за тими цяпечками не хапають ся? Ніби і насміхаєть ся; що ця, каже, цяпечка? Дурниця, нічевя, тху... а проте — ке її сюди, приклади лишень` міні до грудей... Дурничка... а таки мушу... Залетів` межі ворони, то кракай, як і вони!“

(Не вам кажучи, бачив я, як за ту цяпечку де-хто рідного братіка віджалував, рідну країну занехав... Чи така вже наша доля, чи то божа воля?..).

— По добрій праці, — розмислив Хапко, — можна й відпочити. Та не сором і погуляти.

Відпочине і погуляє.

Озирнувсь. Ясненько сходить сонечко, росить ся травиця, а зеленим яром шляшок до міста.

— Піду погуляю у місті. Не був там ще ніколи, то треба подивитись на міський звичай.

Вдарив копитцями об землю й скинув ся таким галанцем, що хоч найвельможну сватай: ніжки тоненькі, постать чепурненька, личко як калина, очиці зашморгом... Підкрутив вусика і до міста.

Виступа, а самого наче у гору здіймає — здаєть ся, ось зараз птахом зніметь ся і полетить.

(Око-в-око наш брат Хвалько, як не битий вертаєть ся з служби та тішить ся з себе, який то він здатний в Бога вродив ся: і пану догодив, і собі межі не переорав).

Легесенько, наче дотанцював до міста.

— Еге! Та як же тут славно!

Звісно, як таке в тобі грає, то скрізь показуєть ся славно, а місто, як місто — улиці та заулки, будинки та крамниці, ідуть і ідуть, гомонять, стукотять, грукотять... Де потягне крамарською цвіллю, а де вигнилом, де сипне та засліпить очі порохнею.

Проте ранок був такий в Бога веселий, наче сміяв ся. Тільки ти примірів ся скривити ся, згадавши своє уквітчане та тихе село, а тут пахне на тебе теплий, а свіжий вітрець і хто його зна звідки принесе гайові пахоці — наче скаже: не кривись, ось тобі — маєш...

— Чим би мині тут побавитись? — міркує Хапко.

Коли саме навпроти його крамниця — двері такі, хоть возиком відь, а на дверях намальований отілий турчин — сидить, склавши ноги калачем і тягне люльку; сам пикатий, витрішкуватий, у червоних шароварах, жупанчик зелений з жовтогарячою габою.

— Чудна в його люлька! дивує Хапко: — настромлена на ломаку! Не дуже то здаєть ся придобна: таку не ковтнеш на швидку!

А в їх в пеклі на той час мусіли уживати люлечки, як наперсточки, бо у найстаршого пекельника, у самого верховода, була жінка така виніжена, що й не сказати. „Нехай“, каже, — „мині тільки болиголов пахне, а занюхаю тютюну — умлію!“ Як сказала — в один мент по пеклі наказ: в дрізочки люльки! На смітник тютюн! А по тім наказі хто нишком закурить — нехай і сам верховода — то зачує, ніби щось шелеснуло, зараз люльку ковть! і ковтне. Бісови то не вадить, а до того ще й то, що не маєш де його краще сховати. Отсе Хапку і в-див та турецька люлька з цибухом.

Ще, бачте, молоде, то хоч воно з пекла, а таки ще недоук, не все зна. Шануючи вас, ми, грішні люде, вік свій навчаємось, а проте ми не до-краю розумні кладемося у домовину. От я вже й посивів трохи, а тільки торік прочув від Байракського паламара — голова з освітою! — що й Турки не такі вже непроторені дурні, як нам здаєть ся, — знають вони, на-що ті довгі цибухи собі придбали: вони, бачте, в дома сидять долі, склавши ноги калачем, та курять (невідомо, казав Байракський паламар, чи так їм від Господа приділяно, чи з якої причини повело ся). — А турецька жінота, неначе наша, неслухняна і до того дуже проворна, — де вже отілому добродію, та ще сидячи калачем, запопасти таку дзиґу та по надобі на добрий розум її навернути; а як той його цибух у руці, то часом він і гарненько влучить... І те казатъ: треба ж і Турчину якось запобігатъ тому лиху...

Ганить Хапко турецьку люльку, а проте кортить його: а нехай би з такої потягнути разок. Чому ні? От уступлю у крамницю, покажу крамарю коповик...

А тут хтось шторх його злегенька.

Озирнувся. Якийсь чи русявий, чи рудявий, на плечах шарпанінка, на грудях гудзики, кива на його і смієть ся.

— Ге, Микито! Голубе мій! ось і ти!

Хоч підтоптаний, а басуватенький, пика голена, вус стрижений, ніздрі неначе обценьками повихвачувані, очі свердлов, так тебе і прошивають.

— Як же там у вас, чи живі, чи здорові? Чи усе гаразд? А я дивлюсь та так зрадів: ось, думаю, й Микита... діждав таки я Микиту... Та чого ж ти на мене визираєш ся, наче не пізнав?

Бреше, мабуть, не вперше: язик обертаєть ся, як човник у ткацького майстра.

Та і Хапко не мемрач, придивив ся та й пита:

— А ви ж, дядьку, хто будете? Чи не Шелевило?

Заметушивсь трохи, та зараз і знов, як умитий.

— Так ти не Микита? А я думав Микита, — каже — та й дивую, що не пізнаєш давнього приятеля... Ну, помилка за фальш не іде... Я, бачиш, здалека... а теперки обертаюсь тут у місті... Володимир я... Дядько Володько... може чув? А ти-ж такий? звідкіль? Як тебе звать?

— Хай вже буду Микиґа, — смієть ся Хапко.

— Та годі вже жартувать! Я зразу не розгледів — хіба-ж сього не лучаєть ся?.. Який ти Микита! Микита — простець, мужик, а в тебе постать, як у паняти... Дівчат, мабуть, позанапастив, як мух, та ще незчисленне їх на тебе сподіваєть ся... Еге? Отсе дивлюсь я на тебе, і згадуєть ся мині один пан... Такий був вояка, погляд орлій, похода важка, вельможна, білий як сметана, пухкий, як пампук... Гарнюк такий, що не списати, а ні змальовати... Дивовижа мині, як ти в того пана вдав ся! Наче не ти, а він перед очима — тільки одмолодів, та ще покращав...

— Бач якої співа! — дума Хапко. — Лестками закида! Закидай, закидай, тільки шкода заходу! Не охитрувати!

Ніби насміва, а сам аж очі мружить, так прислуха, і ті йому лестки — наче солодкий мед плине по кісточках.

Та й сила — ті, мовляв, лестки! От на приклад кажучи, ви добре знаєте, що ніби трохи руденькі, лїве ваше око не хоче тудою дивити ся, кудою дивить ся праве, кріхточку й голомозенькі (та й жінка нагадує, щоб часом не забули: „рудий шершень! Зизоока звірюка! Голомоза мацапура!“ Звісно, жінка, то вже доладу прикладе...). А нехай-но полегшає: „ой дядьку, та який же з вас красень! Там то брови чорні!

Там то чуб кучерявий, а погляд орлій!“ то ви допадатимете до тих лесток, як ужака до молока, що як жлукче, то хоч рукою його бери...

А той дядько Володимир таки не відступаєт ся: — Тепер я роздивив ся, то добре бачу, що ти не з села, еге?

— З села, — дурить Хапко.

— З якого?

— З далекого.

— Годі вже! Не одуриш! Паничик? Чи може з міщан? Еге, з міщан?

— З міщан...

— А як тебе звать?

— Та ви ж вгадали — Микита.

— Бачу я, Микито, що ти тут у місті, як у темному гаю, та ти цим не турбуєт ся, бо ти за мною, як за камяною горою: нехай-но хто вирветь ся до тебе з піддурю, або з ошукком, то він у мене за дев'ятьми ворітьми гавкне... Еге ж... чогось улюбив я тебе... Трапляєт ся часом, що иншого якось не приймає серце, відвертаєт ся від нього, до иншого так зразу приляже, як до рідної мами... Чи ж мало тут в мене приятелів! І до Києва мабуть не перевішати... А я їх всеняких за півдарма віддам, аби з тобою побрататись та товаришувати... Оттаке... Улюбив я тебе, та й годі... Так тебе улюбив, що вже иншим нічого і не зостало ся... От як ті дуренькі дівчата по селах співають:

„Хоч натраплю, хоч зазнаю, та вже не такого.

Не приляже моє серце ніколи до його“.

Чого всміхаєш ся, ніби віри не ймеш? Хіба того не прилучаєт ся? Або ти не варт, щоб до тебе серце прилягло?

— Цей Шелевило-брехунець, — дума Хапко, а проте... Тями йому не бракує: зна, що личко, що ремінець... Не помилить ся, — одразу розбере, де ворона, де сокіл... Нехай трохи підбріхує, а розумак... Та не заспій він і бреше: хіба ж я і справді не варт, щоб до мене серце прилягло?.. Ні, нема на що нарікати — пощастило ся мині таку голову стрінуту... З таким товаришем не занудиш світом... Чоловік має в собі приємність...

А той, що приємність в собі має, завітує:

— От-тут недалечко пивничка... Воно не пивничка, а так сквапний чоловічок ніби то тим то цим крамарує... Труночок

там такий, що тільки ковтай, та бровами підкидай... Ходім, постановлю тобі пляшечку, щоб ти знав дядька Володька та його добрість... Звертаймо цим заулочком, то й зараз натрапимо. Згода?

— Згода.

Звертають у заулочок, а тут другі двері й у ту, мовляв, нивничку, де сквапний чоловічок то тим, то цим ніби крамарує.

Увиходять.

Хата давненько не біляна, та відколи вже й не метена, по стінках колючки, а по колючках той мабуть крам — нова сива смушева шапка, якась червоненька спідничка, синя корсеточка, аж три халяви, вишиваний рушничок; де причеплена пилка, де хомут висить, де чемерка, а поруч славно хазяйська пуга і прехороша свитина; тут юхтові чоботи, а там з драної торби сторчить долото й просуваєть ся свердел. Й не злічити того, мовляв, краму. На одшибі, в кутку, кривенький стіл; на столі пляшка, скляночки й чарочки, а по-за столом сидить на лаві і тягне люльку сам сквапний чоловічок — вже давненько не юна, відколи вже й квіт з його опав, та ще й не трухляк: сивоусий, пикатий, броватий, очима, як списом пройма.

Загледів дядька Володька і не так, щоб ласкаво гукнув:

— Га, шпачок прилинув... Сподіваєть ся знов дві кварта ушахровати? Колись матиму часинку, то я тебе трохи навчу! Знатимеш, як то гуляти, а погулявши втікати! Зажди-но, шпачок!

Та й устає... А барчистий, височенний, аж стелі достає, кремезний, кріпкий як дуб...

А шпачок скік за Хапка, та з-поза Хапка:

— Що се ви... що се ви, Охрime друже? Що се ви... Хіба мене не пізнали? Чи жартуєте?

— Жартую? — одгрімнув Охрим... А ти, еретичний сину, позавчора не втік? Гукаю, а він...

— То що, що втік, Охрime? виговорюєть ся. — Втік, а ось прийшов, і все до шеляга заплачу.

Та до Хапка:

— Плати, Микито, бо в мене кат ма дрібнотки... А ми з тобою опісля порахуємось.

Хапко зараз витяга карбованця. Охрим приймаючи вмент уласкавив ся, та моргаючи Хапкови:

— Плати, плати, крутивусику, а він певно порахуєть ся — хіба що рак не свисне... Еге, Володьку?

Володько часом трохи не дочува...

— Беріть за ваші дві кварти, Охриме, — каже, — а всеньку рештку приділяно на вистоялочку ¹⁾. Ставте, Охриме, та насипайте, коли ласка.

— Розумне слово добре й почути, — одказує Охрим.

Швиденько подав ся у другий куток, та трохи відсунувши якусь скриньку, підняв лядку, витяг з якогось темничка барильце — ставить скляночки, сипле...

Дух такий, що круторогі-б спинились...

Насипав, та й каже:

— Такого, каже, ведмедика ²⁾ і в протопіпа не піймаєш!

Випили. Посиділи.

А як трохи відпустило, Охрим примружує око на Хапка та й каже:

— А ти, крутивусику на тоненьких ніжках, жвавого роду: пустив ведмедика наче-б то гаразд проторенною стежечкою...

Не бракло, здаєть ся, Охримови ані розваги, ані прозору, а проте не розчухав, що цей крутивусик й залізо ковтатиме, як ми з вами черешні чи оковиту — не завадить йому, а хіба попользує.

— Ге! хвалить ся дядько Володько! — се в мене такий кришталь, що другого такого у цілісенькому світі не надібаш! Отсе, Охриме, побратавсь я з ним, та й обридли мині усі давні приятелі — бо чи-ж до його їх прирівняти? Ти споглянь на його...

— Та годі вже, дядьку, спиня Хапко.

А сам зирк та зирк з-укося на Охрима: здаєть ся бісєняти, що той Охрим так якось мружить око, наче-б тут не дуже дорогий кришталь...

— Кажу тобі, Охриме, — править Володько, — споглянь на його: се такий кришталь; такий...

— Не передавай куті меду, Володьку, — радить Охрим: — засоромив крутивусика... Може по другій?

¹⁾ Горілка, що вистояють рік, а то й два, часом закопуючи у землю.

²⁾ Палюча, як вогонь, горілка з пахощами. Якийсь, славлять, протопил 7 років обмисляв, поки її обмислив.

Володько согласний :

— То і по другій? Еге, Микито?

Согласний і Микита.

— Напиймо ся тут, бо в небі не дадуть, — приказує
Охрим. — А може по третій, щоб дома не журились?

Випили по третій.

А далі Охрим і згадує :

— А вчора згадує приходив аж двічі твій давній приятель Прохорець і питав за тебе. Де каже, запроторилась та московська ступайка, що ніяк оце не надібаю. Та вже якось мушу запопасти. А як, каже, запопаду, то буде шелесту... Дуже йому, Прохорцю, мабуть, пильно... Ге, Володьку?

— Чого там йому пильно! — стрепехнувся Володько, — не знаю...

Не зна, а наструнчив уха й позиркує на двері.

— Казав вчора Прохорець: коли завтра та ступайка надійде, то нехай мене підожде...

А ступайка вже в картузі.

— Підождав би, каже, як би час мав, та не маю. Дайте. Охрима, що там нам належить у пляшку та будьте здорові... Ходім, Микито!

Та у двері, та швиденько з заулочка у заулочок.

— А чого се ми втікаємо, дядьку? — пита Халко.

— Хто втікає? — відпитує на бігці дядько. — Я, бач, поспішаю ся до куми — бо есть в мене кума... А на дорозі ще треба забігти у пекарню. Ось уступимо у пекарню, та де-чого там купимо — папушника, чи що. Пекарка продає й те, що до папушника годить ся — усякі наїдки... Пекарня чудова, і пекарка знакома, удівонька. Красота така — на всю околію. Сам zobачиш. Ось і пекарня...

Пекарня і справді чудова: тут і паляниці, і книші, і папушники, буханці, вергуни, калачі, пампухи, балабушки, а до того сало, ковбаси, драглі, смажена рибка, вялена рибка, маківники — усякі наїдки і присмаки!

За прилавою препишна чорнява кирпатенька молодича у червоному очіпку. Як зочила дядька Володька, зірвалась з місця наче її поломя обхопило:

— Перевіро! шибиник! злодюга!

А дядько Володько зумив ся, аж рота роззявив, хоч вом в'їдь. — Та на кого ж се ви гніваєгесь, голубонько? З ким

сваритесь? — пита. Та хто ж се вас угнівив? Та ви скажіть мині, то я того псотника чи псотничку... Та не турбуйте ся, моє золото...

А золото трохи не удушуеть ся з гніву.

— Ти, безчельнику... ти, проява... Які такі коралі на-
раєв? Завіряв: грапиня спродає... З роду-б не продала, як би
не визволяти грапа... а вони... а ті коралі розпадають ся...
трощать ся, як скло... Щекачу клятий!

Дядько Володько аж руки до Господа здійма.

— Господи милостивий! Чи я ж таке провидів! Я ж на
ту злиденну грапиню покладав надію, як на рідну маму! Та
я до неї піду! Я її поспитаю! Я їй не подарую! Нехай грапська
челядь мині голову одітне, а не подарую!

— Ти, продай-душе! Ти... Геть з пекарні! Щоб ти тут
і не пах! Геть!

— А я, голубонько, до вас...

— Геть — геть — геть!

— бо мій товариш репетує: як зблизька не побачу
ту удівоньку — себ то вас — то або води завідую, або петлі
на шию... Ось він стоїть. Спогляньте на його, голубонько...

А голубонька вже споглянула. У гніву, з опалу не зав-
важила, що коло дверей стоїть такий галанець — хоч малюй,
хоч цілуй!

— Верзете не знать що! — промовила разом втихаючи.

І здасть ся нічого не вдіяла, тільки на пів крочка посу-
нулась по-за лавою, та взявши рушничок, злегенька його
струсила, а виявила, наче вималювала, які в неї рученьки
білі, який стан гнучкий, яка постать пишна.

— А нехай же скаже що я брешу! — править Володь-
ко. Нехай скаже!

Та до Хапка:

— Ти присягавсь, що як удівонька загордує, то або
втоплю ся, або в камінь розібю ся? Присягавсь чи ні?

— Та годі вже, пустаче! ніби сварить ся удівонька
(а хмару з чола наче вітрець гонить. От-от вже й всміхнеть
ся, та зирк позирк на Хапка). У вас на вербі груші. Та ще
й рясно їх...

А Хапка підстріхує вусики та світить вирлами.

— Нехай тому комарі виїдять очі, хто бреше, вигукує
дядько Володько ніби то вже й сердячись, що так його

кривдять. Хіба міні треба у ту вашу пекарню заглядати, або того вашого папушника купувати? А що робитиму як він клецаком в мене заклепив ся: „нехай же хоч подивлюсь з близька на крало, нехай же хоч гляну!“ Змусив мене. А що, думаю, раз літо родить — нехай ужива світа, поки літа... І погодивсь: дивись на свою крало, а я вже мушу папушником, чи там чим иншим піклуватись.

Розкажує, а сам з під поли торбу та у торбу.

— До папушничка можна і ковбаски — от ся, здаєть ся, добра, з часничком... Візьмемо... І калача можна... і смаженої рибки... як на твою думку, Микито? Підходь ближче — годі вже соромить ся! Та не світи такеньки очима, щоб часом нам стелі не спалить... от тут і драглі... підходь лишень та подивись. Можна й шматок сала, еге?

— А можна, згожаєть ся Хапко, підходячи близенько та викладаючи перед удівонькою карбованця.

— Беріть от сего папушничка, радить Хапкови удівонька, може міні спасибі скажете... За ковбаску з часничком теж, сподіваю ся, не наласте. А бублички не до смаку? А пампуха з медом? Солодкі...

А у самої усміх солодший від того пампуха солодкого... Голосом пестить, оченятами голубить...

— Таких і в нас у пеклі не густо! — дума Хапко.

Та трохи похиляючись, наче йому вгодило у серденько, стихенька перепитує:

— Солодкі?...

— А як солодкі, то кидайте міні в торбу, — озиваєть ся дядько Володько.

(Поки що, він у ту торбу понахапав і такого, що удівонька, виграваючи очима, й не постерегла).

— І я ласий до солодкого, жартує, сказано: кожна душа не з лопуцька, того-ж хоче що й людська.

Та ніби, схаменувши ся, вжахнувся.

— Забарив ся з тим коханцем, а в мене такого діла, що аж голова в очевидь сивіє. Бувайте-ж здоровенькі, голубонько, а я завтра раненько або пропаду, або видеру у тої злиденної грапині ваші гроші... Се так певно, як сонечко сходить і заходить. Видеру й вам до ручок... Може товаришом перешлю. Не забороните товаришу вас одвідати? Не бороніть, галонько, бо товариш сухот достане, або щось собі заподіє.

— Чого-ж маю боронить, одказує удівонька, як свята : у пекарню кожному двері відчинені... кому треба, той і уступай.

— То й добре, галонько, він не забарить ся. Еге, Микито? А ви його, серденько, прикрильте, бо кажу вам, се трохи не панська дитина, роду доброго, заможного... я і батька його, і дідуся, і прадіда знав. Може Господь його вам, голубко, приділя...

— Та одкосніть ся! Вже й так заробили на позиск, — знов впиня удівонька, чи сварячись чи потураючи.

Та до Хапка, всміхаючись любенько :

— Завтра в мене булочки, свіженькі, тепленькі... усякому на здоровлячко...

А Хапко, виграваючи вирлами :

— Та вже як такі ручки та пучки орудують, то певно не попеують...

А удівонька голівку схиляючи, вії шовкові долі приспускаючи :

— Та візьміть одчепного...

— Час нам, Микито, час, — нагадує дядько Володько.

А тут у двері якийсь десятник :

— Давай, бабо, дві паляниці, та повертайсь, бо началство дождидать не согласно.

А за десятником якісь москалі :

— Давай, тетка, калачиків, да проворно! живо!

А за москалями якийсь дяк, за дяком мелник, за мелником дві перекупки, оболонник, грабар, стара пані з двома песиками на червоних віжках — тай кінця нема. Затуркали удівоньку — мусіла на швидку попрощатись.

— Ой, та впав же ти їй в око! — смієть ся дядько Володько, виходячи з пекарні.

Смієть ся й Хапко; щєб то не впасти!

— Пропала красоха!

— А нехай!

— Тепер ходімо до куми. Там у куми я собі притулочок маю. Там, хоч пізненько, а так чи сяк пообідаємо, — каже дядько Володько.

— Тим часом, минувши будинки, добігли до вбогеньких хаток, геть по-за крамницями, вже таки далеченько від міського розласу й туркоту.

— Он кумина хата — показує дядько Володько, — он, он, — там де стара груша та купка бузку.

Хаточка на одшибі, малесенька, низесенька, біліє з під старої груші немов з під зеленого намету; з-за бузка блискотить проти сонця віконечко.

Ще до загородки не доступили, а вже хатні двері відчиняють ся — стріча кума на порозі... Бачить ся давно дожидала.

Хапка аж поточивсь — молодця як зоря!

А зрадїла! збіліла й почервонїла й знов збіліла... Втопила очи в кума — Хапка чи бачить, чи не бачить... голосок дзвенить.

— А я, каже, почула ся, догадала ся, що се ви... Мабить втопили ся. Може голодні? А я сьгодні й не топила! Чим прийматиму?

— Не журись, отсе тобі мїх добра, хвалить ся дядько Володько, показуючи торбу. Бери лишень та гарненько подякуй. Чого задивилась! Веди у хату та вибїрай з торби.

Та киваючи на Хапка:

— От я закликав товариша у гостину, чи-ж не красень? такого мабить з роду не бачила? еге? Витаїть його, бо він минї рїднїш рїдного братика. Побратались ми з ним.

Їде як господар до хати — вбогенька хатка, а як у віночку — і зараз почина порядкувать:

— А ну, Ганно, швиденько! Отсе став тут, а то посунь... а се покрай, та дрібненько... А де ж той нїж? Гляди пляшки... Ну, Микито, сїдаймо обїдати. Ганно, чого задумалась — шануй гостя дорогого. Край, насипай, частуй!

Слуха: крає, насипає, частує, а як вліпила оченятка у ту, мовляв, ступайку, то й одвести не сила — на його тільки дивить ся, його тільки бачить... А ступайка й не спогляне на безталаночку — упада коло Хапка.

(Збіга минї на думку, з чого то береть ся часом, чим держить ся та, мовляв, уподоба, чи любва? Давненько вже блукаю по Божому світі, придивляюсь, прислухаю, а досї того не второпаю. Нехай би хилило чоловіка щось добре, розумне, щире, — так нї... Часом улюбить таку кралю, що здасть ся маючи хоч кріпку тями, мусїв би на сїм миль від неї відбігти, а вам чи минї, — любочко, рибочко, пташенятко... і орудує нами як віхтем отта пташка аж до сивої скронї...

Ми з Лавром Самодійчиком та з Данилом Черевком сидячи якомсь у Гершка в коршмі довгенько міркували, в чім тут сила — саме тоді Василь Чорняк повісив ся й славили, що бідолаху жінка з світу згладила — то Лавро й каже:

— Такі як покійничок; — хай над ним земля пером! — самі трохи завинили: не питаючи броду та сунулись у воду. Коли в мене на плечах не макітра, то в сьому ділі мушу я так ступати, як переходячи глибиню у позімку, памятаючи, що лід як скло, а шурхнеш під лід, то сухого не витягти. Бачу як інші на льоду обломилась, маю пересторогу, то як то кажуть з чужого злого вчу ся свого. Мушу роздивлятись, уха межи люде далеко пускати та раз у раз завертати до голови по розум. Боже борони хапатись — мушу повагом з оглядом... То й оберу собі таку, що й добра й тиха, а до того й гарна, як ясочка... Так то воно буває, як на плечах голова, а не макітра.

Славно розказав Лавро, аж мило слухати, а в самого така ясочка, що як вигляне у вікно, то три дні собаки брешуть, та сердита, як рарах, та язиката, та уїдлива.

А Данило Черевок додає:

— Розважний чоловік з роду б не повісив ся: коли вже так пішло ся, що придбав собі верещуху, що проти тебе не мовчить, то навчи, щоб мовчала.

І Данило ніби до ладу розумкує: тільки як заверещить його жінка: долі! долі! він не відмагаєть ся, зараз присіда до долу, а вона його тоді за чуба... Бо Данило високий як лугова тополя, а та занозячка така як вузлик, та й не хоче підскакувати, а хились, каже, щоб способно тебе відчухрати.

Оттак ми розумаки, ставимось, як орли, а прийдець ся до діла...

А що вже дівчата та молодиці, то бодай і не згадувати. Укохає собі якусь, мовляв, ступайку, — а бува сама і добра і прехороша, — і не надивить ся, не налюбєє. Нехай та ступайка що дня, що години серце їй крає, нехай раз у раз душу з неї виймає — байдуже! Хто його розбере, що то за попуст в Бога!).

— Ще чарочку, Микито! Частує та частує дядько Володько Хапка.

— Та вже довольний, дядьку, дякувати.

— Пивце нічого, добре... я на сьому знаю ся... бо сам трохи не пивоварник. Гай, зварив би я пивце... тільки що треба багато заходу, та щоб новно побрязкачів, у кишені... Ой зварив би я пивце!

А Хапко:

— То зваримо, дядьку!

— Таке пивце!

— То зваримо!

— З таким духом, що за девять миль чути!

— То зваримо!

І так бісеняти аж закипіло того пива варити.

— А побрязкачі? — пита дядько.

— Отсе знайшли чим турбовати ся. Побрязкачі будуть...

Побрязкачів до схочу...

Звісно дідькове кодро, як ті великі пани, не турбуєть ся втратою, бо теж гроші не зароблені ручками та пучками, не криваві, а ласкаві.

— Було і в мене тих брязкачів до схочу, — зітха дядечко, — та бач чоловік я дуже добрий... Такий добрий, що аж сором: аби побачив людське безталанне, або вбожество, то радий і сорочку з себе віддати. Отсе вчора бачу сидить вбога людина, а до неї двойко діток тулять ся, простяга руки: змилуйте ся! Будьте милосердні! То я зараз: „Ось небого!“ та все чисто й віджалував... я щоб ти знав...

— То зваримо-ж пиво! — перехопля Хапко.

— Воно б можна, та багато заходу.

— Прошу я вас, дядечку!

Нарешті дядечко ніби власкавив ся.

— Що маю з тобою робити! Нехай, вже постараюсь тобі на втіху. Тільки умова така: моя майстерська праця, а твої гроші, бо казав вже я тобі, що вчора...

— Та добре, дядьку, добре...

— То згода?

— А згода, згода... Зараз і заходимось... еге?

— Ти, бачу, з вітрогонів, братіку. Хіба у такому ділі припада хапатись? Нехай хапаєть ся попівна заміж, а тут треба братись, добре розміркувавши.

— А чого маємо міркувати? — кинув Хапко. — Зараз усього накупимо тай заходимось варити. Ось, беріть гроші...

— Велике діло твої гроші! Пхе! — угинаєть ся дядько, ніби то він по самі вуха у грошах сидів, сидить і до віку сидітиме. — Сила не в твоїх грошах, а в майстерстві... Розумієш?

А Хапко:

— То бувайте здорові!

Та до дверей.

— Куди? Стій! Микито! Товаришу!

Та обіруч за Хапка.

— Хібаж я відмовляю ся? Обібравсь грибом, то вже нікуди, як у кошик... Ну давай гроші... Давай карбованець... Ні, два, та ще з копою... бо теперки за солод правлять, як за рідного батька... Давай ще три копи... та ще трохи... Міркуй, що солоду нам не аби якого... нам треба виборного... Дорогий, кат його не взяв, та нічого не вдіяти — як треба, то треба... Побіжу до знакового пивоварника, чи не позичить дїжечки... Та хто його зна, чи позичить, бо жмикрут страшний... хіба злого йому в зуби?

— Як маємо позичати, то може лучче купимо, — каже Хапко.

— А лучче... безпечніш... Давай на дїжечку... Та підкидай і на пахощі, бо моє пиво з пахощами... І пахощі в мене не аби які, а з виборних найвиборнійші... Ще підкидай... дві копи... та ще копу... Сип, сип, — буде рештка, то принесу, а як забракне мині у крамниці, то вже не гаразд. Ге, скажуть, се мабїть шеляговий купило! Шкода й показувати йому виборного краму — йому і вибірки годять ся... Ну давай ще хоч карбованчика... як захожуватись, то захожуватись...

Кума тим часом стоїть та прислуха. Не в тямки, мабїть їй, яке з того кумового пива буде диво, а не озиваєть ся й не пита.

— Слухай, кумасю, ти мині гарненько усе опоряди... усе що треба... пильнуй, щоб рощини... чого очі в мене встромила?.. не бачила, чи що?

— Та ні... та я зараз...

— Я швиденько подам ся до Грека по пахощі, а ти, Микито, бери в куми синю торбинку та поспішай ся за мною. Он тут у заулочку по правім боці на ріжку той Грек крамує... Та не барись, бо я дождатиму, а мині пильно... ще маємо того солоду заполасти.

Та у двері тай нема його.

Хапко до куми :

— Дасте синю торбинку?

— Синю торбинку? Якаж то синя? Не здумаю... шука-тиму... зараз знайду.

Метнулась шукати.

— Та не турбуйте ся, — спиня Хапко — йому аж пече бігти — обійдемось, куплю якусь.

І льотом стрепенув до Грека, що у заулочку близенько по правім боці, на ріжку пахощі продає.

Коли ж ріжок не з правого, а з лівого боку й не близенько, і Грека на ріжку нема. Продає тут маківники якась огрядна молодиця у синій корсетці, завязана чорною хусткою з червоною габою. Не привітна. Напустила брови як пушик. Поглада з укуса.

— А тут мав бути Грек... деж той Грек? — пита Хапко.

А молодиця як у дзвін :

— Якого тобі Грека? Вирла як у теляти, а не бачуть... сліпі, чи що?..

Хапко зараз маком розсипав ся.

— Я, крамарочко, хотів спитати... Може ви мене направите, де той Грек, що німецькі пахощі продає?

— Отсе заробиш ти в мене німецького пахоща, та ще потиск на придаток! Бач, викрутень! З третьої, мабуть, гілля зірвав ся!

Та як задзвонить :

— Десятнику, Овдію! десятнику, Овдію!

Хапко дременує далі.

Надйбав ще ріжок, от і другий, пятий — кат ма Грека. Мало не все місто вибігав та вишукував. Хоч ніжки бісячі, а гудуть.

— А може він все покупив та й до куми подав ся і там вже орудує?

Потер-потер ніжки і мерщій до куминої хати.

— Нема?

— Що нема, — одказує кума, — сідайте, відпочиньте, поки надійте. Втомились, аж задихались. От свіжа водичка...

Напивсь Хапко свіжої водички тай пита :

— А деж той Грек, що його не знайти?

Спахнула як іскра :

— Який Грек?

— Що недалечко, казав дядько, на ріжку пахощі продає?

— Не знаю... я бачте пахощів не купую, то деж мині і знати...

А сама наче провинила.

— Кудю ж той кум подав ся? де його шукати? — аж викіпає Хапко.

— Може й хутенько надійде...

— Отсе щоб я його дожидав, та виглядав.

— Не звикли? — всміхнулась.

Та так то вже смутненько... От як той, що вже добре навчив ся і дождати і виглядати — добре зна, що то переплакані ночі та перемучені дні й вже відколи їх не вилічує.

— Тай звикати не хочу! Піду знов шукати! Казав зараз варити, а коли ще то буде! От лихо! От напасть! От безгловля!

І так бісеняти того пива варити, та зараз та притьмом... аж казить ся...

Нащо воно йому? До чого?

Та що бісеня, — нехай собі дідькове насінне й казить ся — лихо, як хрещеному таке заподієть ся. Хіба ж не лучаєть ся, що ніби й розумний і розважний зразу наче збожеволіє — пропада за якою небудь дурницею, що вона йому ні до чого — й гонить за нею наче його з мосту пхнуто...

Та вже признаюсь за себе.

Торік повертавсь я з Деркачівського ярмарку й так мині тим разом пощастило ся, що я і своє добре спродав, і купив що мині треба поцінно. Правда, посварив ся був з Іваном Лемішкою, та сварка та не зашкодила, бо не дурно кажуть: не бити кума, не пити пива... Так от, повертаюсь з того ярмарку, поганяю по рівному і наче в колісці роскошную. Дрімаючи доколисав ся до Лучок, а в Лучках собаки клятї — мухи не пропустять й умерляка піднімуть — мусів прокинутись. А тут як раз на дорозі два півні деруть ся аж піря летить і рябий посіда червоного. І чогось мині той рябий у воко впав: куплю його! Нехай у нас у дворі рябий півні кукурікають. А тут вибіга молодиця, хапа того рябого. Я до молодиці: „продай мині того півня, молодице!“ Не хоче — звісно жінка то й нарівниця... Я, не вам хвалючись, як почув, що не продасть, то трохи не взридав... Продай.

хрінова дочко! Не продам - не продам - не продам! Як зацокотала, як засвіготала, заверещала, світе мій! Таку збила бучу, що сусіди позбігали ся... у гук, у крик... А тут собаки ті кляті, як не розірвуть ся, гавкають... Я ніби трохи схамівсь: будь ти неладна дармосварко! Погнав воли... Приїхав до дому, а в дома гості, та ще милі гості — давній мій приятель Корній Чубатенький. Розказую йому як за рябого півня з лучковською молодницею посварив ся. Смієть ся Корній, смієть ся й жінка. Було, мабуть, у головці, каже...

Сміюсь і я, а про те не йде мині з думки той півень! Треба мині того півня... Так треба як дихати... Випроважаючи Корнія, хвалю ся йому: а я таки того півня, хвалюсь, добуду. А навіщо тобі той півень здав ся? — пита Корній (Той Корній такий, що хоч чуприна трохи й курить ся, а річ розсудлива). Як би земля, або віл, або кінь — нехай кабанець, а то півень! Начхай на того півня, друже! Я за таку раду дибки — наче хто мене в серце списом проняв. Як то? — гримаю. І посварився б добре, та той Корній такий догодливий в Бога чоловік, що скажіть йому: а я тобі, Корнію, голову одітну! То він трохи повідмагаєть ся й погодить ся: одітни, друже! Зараз він мене втихомирив: коли вже так тобі приступило, друже, то добувай того півня. Після нас не буде нас... уживаймо, що мога...

— Добуду півня! — Хвалюсь жінці.

А жінка сварить ся: отсе розносивсь з тим півнем, як з писаною торбою.

— Таки добуду! наполягаю!

— І добувай, а поки що лягай спати!

Тим словом трохи мене не вмертвила... Спати? кажу, спати?

Проте ліг спати.

Що ж ви думаєте? Аби заплющив очі — вражий півень як живий — тільки не дзюбне! Прокинувсь — в уха кукурікає.

Чи спав, чи не спав, у досвіта скочив на конячку та посмиком у Лучки...

Ранок свіженький та росистий, вітрець повівний.

Нбіи трохи мене відпустило... чи не повернуть до дому? Тим часом таки простую до лучковської коршми.

А в коршмі бондар Назар Попелуха, пе горілочку і перекоряєть ся з Гершком за якісь обручі на діжку. Побачив

мене: Га! слихом слихати, видом видати! Здорові були, дядьку! А будемо воювати? Смієть ся, і той ластатий дурисвіт Гершко смієть ся. — А чого мині з тобою воювати? питаю. Та не зо мною, а з Варькою Бандурихою — рябого півня забули? А тут Гершко дзиг-дзиг-дзигує: ну, ну, послушайте ви моєї доброї ради, постановіть йому (Назарку то) квартиру, то він вам того півня добуде.

Як то? — питаю. — Бо він таке слово має, смієть ся ластатий. — Добудеш? питаю Назарка? — А добуду, — впевняє, станови квартиру. — Матиму в руці півня, кажу, то й постановлю.

Бере шапку: то ходім до Варки.

Пішли до Варки... Іду й так вже мині в серці, згадуючи, як образила мене та катова дочка, так вже, що аж руки чешуть ся... А до того не дуже то і вповаю чи згодить ся вона, чи знов зібе бучу...

Уступаємо в хату...

То я аж вжахнувся: не та баба, не та Варка.

Вона, кат її не взяв, препишна молодиця, гладка така, що й миш не одержить ся, смуглява, румяна як промінь вечірній, очі огневі, та тільки гордувата, чванькувата — носочка й коцюбою не дістати — дивить ся зараз тебе наче зість не соливши, словами й січе і руба, ані приступити... а тут бачу таке лелечко — носок долі, очиці якомсь пригаслі, всміхаєть ся любесенько, голосок приятельський — хоч до якої пекучої рани її прикладати...

— Як вас Господь милує, Назаре? чи здоровенькі — витає бондаря.

А бондар, хрінів син, до неї, як голуб до голубки.

Тоді вже згадав я, що той Назарко на цілу округу жіночий воркіт й такий на це діло здатний, що, не вам кажучи, в ранці вдовуленька слізюньками вмиваєть ся, згадуючи свого покійничка, а покивав та поморгав Назарко, та бідолячка того-ж таки вечора вже у червоний очіпок причепурилась.

— Ми з товаришем до вас, рибонько, за великим ділом притупали, — почина до неї прикочуватись Назарко. Пізнали мого товариша?

— А як же, пізнала.

І до мене приятельська!

Що ж ви думаєте? У мент оборудовав діло Назарко. І півня продала і навіть торбинку на його позичила.

Іду до дому, везу півня... І не так то вже дуже радію. Чогось ніяково міні...

А що далі, то гірш та гірш надозолює міні те придбане добро, бо вража птиця без перестанку так стрепехаєть ся у торбинці, що конячка наструнчує вуха. А ну, думаю, звязу я його краще, бо та Варка прислухаючи та приглядаючи свого залицяйку, кат-зна, як звязала.

Спинив конячку, витяг того невірнього півня з торби, прибравсь міцніше притягнути мотузок, коли бісів півень, фурка та у степ... будь воно тричі німцево! Я за ним... і крила і ноги в його спутані, а нічого не вдю: підстрібує, та шиблетує, мов скажений. Спинюсь я, спинить ся й він — розвивить дзьоба і взираєть ся, наче очі йому зараз вискочуть, аж я поворушивсь — він стріб далі у степ. Добре нагрів чуба поки його злапав...

Привіз до дому, пустив у дворі. Жінка тільки в долонь сплеснула.

— Отсе, кажу, я таки докупив ся...

А сам раки печу, аж в очах зеленіє.

Бодай й не згадувати!

Так от побігло дурне бісеня шукати того дядька Володька.

Відома річ, який у бісового кодла нюх і чух, а про те тільки на другий дець вишукав жвавого дядька аж за сім миль від міста — у Хрещатках ярмаркує.

Ярмарок аж кипить. Вироюють ся і гомонять люде, ржуть коні, реве бидло, рицлять вози, гагакають гуси, покотять перекупки, божать ся Цигани, лають ся Кацапи, шваргочуть Жиди... гвар, стук, гук, розголос...

А в самому натовпі звиваєть ся дядько Володька, трусить якоюсь свитиною та вигукує: люде добрі! люде добрі! Отсе свитина над свитинами! Нова! Чудова! Коштує сім карбованців з копою, а віддаю за два! Таке лучилось! Постішайте ся! Купуйте, не баріть ся! Два карбованці! Хіба се великі гроші? Два карбованці! Коштує девять! А вам за два! Нова! Чудова! Два карбованці!

— Дядько Володько! Дядько Володько! — гука Хапко.

Не дочува дядько. Хапко метнув ся був у самий натовп. а народу що і києм не проторкнеш. Але, звісно, бісеня скрізь пролізе і вже Хапко коло дядька, коли ж тут якийсь веле-

ень хап бісеня за галанці та як порожню макітру відкинув
еть у бік на плечі двом добродіям. Добродії у крик, а баби
оло них у писк... А велитень до дядька Володька: га, таки
астукав невірну ступайку! А дядько Володько: Прохорець!
Прохорець! друже! брате! (Еге, дума Хапко се такий Прохо-
рець!) та як вигукне: ой смерть моя! тай повис як неживий
та Прохорцевих руках.

— Удає! — гукнув хтось з натовпу — я його знаю:
шпаками годований!

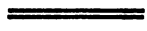
— А я ось навчу, як удавати! — каже Прохорець.

А про те трохи ніби втихомирив ся й взяв поклав дядь-
ка Володька на землю ошамненько.

Як його визволити? — дума Хапко.

В пеклі, щоб ви знали, як побратають ся, то вже за
побратимо як за рідного батька, не те що в нас — при доб-
рій годині побратим, а при лихій — мерщій за шапку, та
бувай собі здоров, побратиме...

— А визволю! ¹⁾

¹⁾ Потім кінцева приписка:

Хапко малоопытен, но талантлив.

Черги ужасно много трудятся, придумывая сложные соблазны, а дядько
быстро и совсем просто, наглостью:

Диви ся у вічі та бреші, а свій упоминач занедбай, будь воно тричі
німцево!